

KS. MARIAN RUSECKI

KSIĄDZ PROF. DR HAB. EDWARD KOPEĆ ŻYCIE I DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-DYDAKTYCZNA

I. ŻYCIE

Ksiądz Edward Kopeć urodził się 22 V 1918 r. w Passaic (Stany Zjednoczone Ameryki Północnej). Studia gimnazjalne typu staroklasycznego odbywał we Lwowie, gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości w 1938 r. Po maturze wstąpił do Arcybiskupiego Seminarium Duchownego we Lwowie i równocześnie odbywał studia filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Jana Kazimierza, które ukończył w 1942 r. W tym też roku przyjął święcenia kapłańskie, po czym pracował przez 3 lata jako wikariusz w Tłumaczu, a następnie krótko we Lwowie.

Po wojnie przeniósł się do Poznania, gdzie pracował do 1948 r. jako kapelan szpitala miejskiego. Równocześnie przygotowywał pracę magisterską: „Znaczenie św. Ireneusza dla tradycji chrześcijańskiej”, którą obronił w 1948 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Następnie swe zainteresowania naukowe rozwijał i pogłębiał na tym uniwersytecie, odbywając studia specjalistyczne z zakresu teologii fundamentalnej (1948-1950). W ciągu tych dwóch lat przygotował dysertację doktorską: „Zagadnienie poznawalności Boga u apologetów chrześcijańskich II wieku”, na podstawie której Rada Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego nadała Mu stopień naukowy doktora teologii. Odtąd poświęcił się całkowicie pracy naukowej.

Po zniesieniu Wydziału Teologicznego na Uniwersytecie Jagiellońskim rozpoczął pracę w charakterze profesora wykładowcy teologii fundamentalnej, najpierw w Instytucie Teologicznym OO. Karmelitów w Krakowie (1951), a następnie w Arcybiskupim Wyższym Seminarium Duchownym we Wrocławiu (1953-1956). W latach 1950-1956 wykładał historię dogmatów i teologię dogmatyczną w Wyższym Seminarium Duchownym w Nysie, do czego upoważniał Go doktorat z teologii.

Wykłady Jego, prowadzone w Krakowie, Nysie i we Wrocławiu, odznaczały się dużą przejrzystością i klarownością. Nic dziwnego, że cieszyły się wielkim uznaniem słuchaczy; zresztą tymi cechami odznaczają się do dziś, co podkreślają wszyscy Jego uczniowie. Jednocześnie ks. E. Kopeć prowadził pracę badawczą w zakresie teologii fundamentalnej, co znalazło wyraz w kilku publikacjach na łamach „Ruchu Biblijnego i Liturgicznego”¹.

Te dwa fakty niewątpliwie zadecydowały, że po śmierci ks. doc. dr. B. Radomskiego został zaangażowany w jego miejsce na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim (1956). Od razu został zaangażowany na stanowisku adiunkta. Po dwóch latach pracy na tej uczelni otrzymał tytuł zastępcy profesora. W 1961 r. uzyskał stopień naukowy doktora habilitowanego na podstawie dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej: „Świadectwo św. Pawła o zmartwychwstaniu Chrystusa”², jednakże na stanowisko docenta czekał do 1968 r., kiedy to Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego Mu je przyznało. Od 1958 r. pełnił funkcję kierownika Sekcji Teologii Fundamentalnej, którą z małymi przerwami — kiedy to piastował ją ks. prof. dr hab. S. Nagy — sprawował do chwili przejścia na emeryturę. W sumie pełnił ją przez 22 lata. Od 1958 r. był nieprzerwanie do końca swej pracy kierownikiem I Katedry Teologii Fundamentalnej, przemianowanej potem na Katedrę Chrystologii Fundamentalnej.

Przez 25 lat (od 1958) sprawował także funkcję przewodniczącego Sekcji Teologii Fundamentalnej z ramienia Komisji Studiów Episkopatu Polski. W tym okresie zorganizował 11 seminariów naukowych dla profesorów teologii fundamentalnej w seminariach duchownych, na których wygłosił tyleż referatów naukowych. Ksiądz E. Kopeć jest członkiem czynnym (rzeczywistym) Towarzystwa Naukowego KUL. W latach 1965-1967 był przewodniczącym Wydziału Teologiczno-Kanonicznego, a w 1967-1968 sekretarzem generalnym tego towarzystwa. Od 16 lat jest redaktorem działu „Teologia fundamentalna” w *Encyklopedii katolickiej*. W latach 1972/73-1974/75 oraz 1976/77-1980/81 był dziekanem Wydziału Teologicz-

¹ Chodzi tu o następujące publikacje: *Objawienie* (2: 1949 s. 158-166); *Ile lat liczy manuskrypt z pustyni judzkiej* (4: 1951 s. 173-176); *Koran a Biblia* (5: 1952 s. 263-272); *Chry-stologia w świetle historii zbawienia* (6: 1953 s. 74-85); *Chrystus w Koranie* (8: 1955 s. 15-24).

² Rozprawa habilitacyjna została opublikowana w następujących artykułach: *Apologia zmartwychwstania Chrystusa w pierwotnej kerygmie apostołskiej* („Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 6: 1959 z. 3 s. 57-75); *Problematyka zmartwychwstania Chrystusa w apologetyce współczesnej* („Collectanea Theologica” 30: 1959 s. 83-108); *Świadkowie zmartwychwstania Jezusa Chrystusa* („Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 7: 1960 z. s. 5-43); *Spotkanie św. Pawła z Chrystusem* („Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 3: 1960 z. 1 s. 45-60); *Ewangelia św. Pawła jako świadectwo o zmartwychwstaniu Chrystusa*. W: *Ze współczesnej problematyki biblijnej*. Lublin 1961 s. 93-113.

nego KUL. Przez 7 lat był zastępcą dyrektora Konwiktu Księży Studentów, a następnie przez 10 lat jego dyrektorem.

Na wszystkich tych stanowiskach odznaczał się obowiązkowością, rzetelnością i uczciwością oraz personalistycznym podejściem do studentów, współpracowników oraz innych pracowników KUL-u. Zawsze cechował Go i cechuje nadal obiektywizm oraz sprawiedliwość w załatwianiu i rozwiązywaniu różnych problemów, a przy tym pełna troska i życzliwość.

Wspomniano już o Jego pracy dydaktycznej cieszącej się dużym uznaniem słuchaczy. W ramach prowadzonego przez Niego seminarium naukowego napisano pod Jego kierunkiem 14 rozpraw doktorskich (przygotowywanych jest dalszych 5), 47 prac licencjackich i 28 magisterskich³. Ponadto recenzował 31 prac magisterskich i 7 doktorskich. Napisał 4 recenzje habilitacyjne i 4 profesorskie do unadzwyczajnienia.

Mimo że stawiał wysokie wymagania merytoryczno-formalne pracom piśnianym pod Jego kierunkiem, seminaria przez Niego prowadzone cieszyły się dużym uznaniem i miały zawsze wielu uczestników. Świadczą o tym liczne prace powstałe na seminarium prowadzonym przez Niego. Prace pisane pod Jego kierunkiem z jednej strony skupiały się wokół osobistych zainteresowań piszących, a z drugiej — po linii prowadzonej przez Niego katedry. W związku z tym większość prac dotyczyła teorii i metodologii apologetyki (teologii fundamentalnej), teorii uzasadnień i argumentacji praktycznie stosowanej do zrealizowania celu tej dyscypliny, historyczności Jezusa w badaniach katolickich i marksistowskich, objawienia chrześcijańskiego, zwłaszcza jego wiarogodności, cudu jako podstawowego motywu wiarogodności objawienia oraz zmartwychwstania Chrystusa będącego pełnią objawienia i zbawienia oraz największym motywem wiary chrześcijańskiej. Niektóre z prac, zwłaszcza magisterskich, zajmowały się historią polskiej myśli apologetycznej, który to odcinek badań jest bardzo zaniedbany⁴.

Dorobek naukowy ks. E. Kopcia liczy ponad 50 pozycji drukowanych. Stanowią go podręczniki: *Apologetyka* (4 wyd.) i *Teologia fundamentalna*. Ten drugi jest nieco zmienioną wersją wcześniejszej *Apologetyki*, zwłaszcza gdy chodzi o aspekt metodologiczny. Pod Jego redakcją ukazały się 3 prace zbiorowe. Opublikował ponad 30 większych rozpraw i artykułów. Pozostałe pozycje to recenzje prac naukowych oraz artykuły popularnonaukowe i encyklopedyczne. Ponadto przez kilkanaście lat był jednym

---

³ Kilka prac magisterskich, czy to po pewnych przeróbkach i uzupełnieniach czy też bez nich, zostało zaliczonych do prac licencjackich, oczywiście po odbyciu studiów licencjackich i złożeniu odpowiednich — wymaganych regulaminem studiów — egzaminów.

⁴ Historia polskiej myśli apologetycznej była najczęściej podejmowana w pracach magisterskich.

z redaktorów „Roczników Teologiczno-Kanonicznych”. Zredagował 14 tomów tego czasopisma.

II. CHARAKTERYSTYKA TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

Głównym terenem penetracji naukowej ks. E. Kopcia jest literatura przedmiotu XX w. Do lat trzydziestych tego stulecia, a w wielu ośrodkach teologicznych do Soboru Watykańskiego II, a nawet i po nim, uprawiano apologetykę tradycyjną w wersji intelektualistycznej. Równocześnie już w latach trzydziestych powstają nowe faktory, które z jednej strony będą przyczyniały się do uwyrażnienia licznych braków apologetyki tradycyjnej, a z drugiej do wyznaczania nowych kształtów tej dyscypliny. Do nich należą: 1) rozwój egzystencjalizmu i fenomenologii, których reperkusje zaczęły znajdować swój wyraz w teologii, co wyrażało się w odejściu od poznania dyskursywnego i abstrakcyjnego i zwrocie ku poznaniu konkretnemu i osobowemu; 2) powstanie na gruncie filozofii i teologii personalistycznych trendów interpretacji rzeczywistości, co się przyczyniło do reinterpretacji chrześcijaństwa w tychże kategoriach; 3) rozwój nauk biblijnych i patrystycznych, które ze swej strony przyczyniły się do konkretnego i osobowego podejścia do objawionej religii chrześcijańskiej oraz do ukazania jej historiozbawczego wymiaru; 4) rozwój nauk religioznawczych z psychologią i fenomenologią religii na czele, które wykazały, że akt religijny od strony człowieka jest aktem całościowym, angażującym całego człowieka, a jego przedmiot ma charakter osobowy; 5) rozwój nauk historycznych, które pozwoliły na dowartościowanie czynnika historycznego w objawieniu Bożym, czego wynikiem było dynamiczne ujęcie jego procesu oraz ukazanie roli człowieka w realizacji objawienia; 6) powstanie ruchu ekumenicznego, który przyczynił się z jednej strony do eliminowania polemicznego charakteru tej dyscypliny, a z drugiej do pozytywnego wykładu podstaw wiary chrześcijańskiej, które ze swej natury mogą stać się podstawą dialogu.

Wprawdzie o tych dwóch ostatnich faktorach E. Kopec nie wspomina wyraźnie; jednakże wywarły one znaczny wpływ na Jego koncepcję teologii fundamentalnej, co widać w eksponowaniu historycznego wymiaru objawienia, jak i w pozytywnym określeniu zadań tej dyscypliny oraz w braku rysu polemicznego, tak charakterystycznego dla apologetyki tradycyjnej. Do czynników, które wywarły wpływ na Jego postawę naukową,

należy zaliczyć także naukę Soboru Watykańskiego II, która ma również znaczenie dla teologii fundamentalnej⁵.

Śledzenie więc procesów zachodzących na terenie apologetyki, w dyscyplinach pokrewnych oraz w myśli soborowej pozwoliło Mu na uwzględnienie najnowszych tendencji teologicznych, o ile oczywiście były dostatecznie opracowane i zasługiwały na to. Zresztą wyboru ich dokonywał w odpowiedniej optyce. Nowsze zdobycze naukowe przepracowywał w aspekcie personalistycznym i historiozbowym⁶.

Obok stałej troski o uaktualnianie swego podręcznika, zwłaszcza w zakresie chrystologicznym, Jego zainteresowania w dziedzinie teologii fundamentalnej koncentrowały się wokół trzech kluczowych dla niej zagadnień, a mianowicie: objawienia chrześcijańskiego, cudu i zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Można do tego jeszcze dodać zagadnienie aktu wiary, metodologię teologii fundamentalnej oraz historyczność Jezusa z Nazaretu.

Zasygnalizujemy najpierw te dwa ostatnie problemy. Zagadnienie metodologii teologii fundamentalnej było stałym tematem zainteresowań Profesora. Podejmował je przede wszystkim w wykładach dla specjalizujących się w teologii fundamentalnej, i to już od początku swej pracy na Wydziale Teologicznym KUL. Wykłady te miały nazwy: „Metodologia teologii fundamentalnej” (1956/57-1957/58), „Przedmiot formalny apologetyki” (1966/67), „Kryteria objawienia” (1967/68), „Uzasadnienie faktu objawienia chrześcijańskiego” (1972/73), „Metoda w teologii fundamentalnej i apologetyce” (1972/73). Problemy metodologiczne i epistemologiczne były przez niego podejmowane w stałych wykładach „Wiarogodność chrześcijaństwa”.

Problematyka ta swój bezpośredni wyraz znalazła w artykułach: *Znaczenie personalistycznej koncepcji wiary dla apologetyki współczesnej*⁷, *Co to jest religia*⁸, *Kryteria wiarogodności objawienia w nauce Soboru Watykańskiego I*⁹, *Problematyka rozpoznania cudu*¹⁰, *Walor motywacyjny cudów*¹¹. Pośrednio jest obecna w każdej Jego pracy, bowiem każdy artykuł ma odniesienie do celu, przedmiotu i metody tej dyscypliny. Głównym akcentem w tym zakresie było podkreślenie teologicznego charakteru tej

⁵ O wzmiankowanych wyżej przyczynach ks. E. Kopeć pisze w kilku swoich publikacjach. Zob.: *Znaczenie personalistycznej koncepcji wiary dla apologetyki współczesnej*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 11: 1964 z. 2 s. 7 n.; *Apologetyka*. Wyd. 4. Lublin 1974 s. 8 nn., 54 n., 70; *Problematyka cudu w apologetyce współczesnej*. W: *Pod tchnieniem Ducha Świętego*. Poznań 1964 s. 267 n., 271.

⁶ Por. *Pojęcie i przekazywanie objawienia w nauce Soboru Watykańskiego II* „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 14: 1967 z. 2 s. 17-32.

⁷ Tamże 11: 1964 z. 2 s. 5-18.

⁸ „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2: 1958 s. 73-85.

⁹ W: *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej*. Lublin 1973 s. 35-46.

¹⁰ „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 13: 1966 z. 2 s. 5-22.

¹¹ Tamże 19: 1972 z. 2 s. 99-100.

dyscypliny, stosowanie metody personalistycznej, jasne odróżnianie różnych aspektów problemów teologiczno-fundamentalnych, określanie walurowości poszczególnych argumentów oraz stopnia pewności możliwej do zdobycia na gruncie teologii fundamentalnej. W tym kierunku szły niektóre prace doktorskie, a zwłaszcza licencjackie, pisane pod Jego kierunkiem.

W swej działalności dydaktyczno-pisarskiej wiele uwagi poświęcał również historyczności Jezusa, a to z powodu różnego rozwiązywania tego problemu w środowiskach laickich. Zagadnienie to było przedmiotem wykładów („Jezus Chrystus w krytyce nowoczesnej” — 1958/59; „Problematyka historyczności Chrystusa” — 1960/61; „Historyczność Chrystusa” — 1963/64), licznych prac (magisterskich i licencjackich), a swój wyraz znalazła w artykule *Historyczne istnienie Chrystusa*¹².

Głównym jednak terenem badań naukowych ks. E. Kopcia są: objawienie, cud i zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa.

Pojęcie objawienia jest kluczowe dla teologii fundamentalnej, która bada i uzasadnia jego wiarygodność. Rzecz jasna, że od jego rozumienia zależy zarówno pojęcie wiarygodności, jak i rodzaj argumentów stosowanych dla osiągnięcia tego celu. Nic dziwnego, że ks. prof. E. Kopeć temu zagadnieniu poświęcił szereg publikacji¹³. Najogólniej podstawowe osiągnięcia Autora w tej dziedzinie można sprowadzić do następujących stwierdzeń:

1. Autor bardzo mocno krytykuje tradycyjne pojęcie objawienia, które eksponowało jego aspekt noetyczny: objawienie miało informować człowieka o niedostępnym dla niego świecie nadprzyrodzonym. Wzbogacało ono jedynie ludzkie poznanie, a za jego niemal jedyną formę uważano słowo Boże. To krytyczne stanowisko wobec jednostronnego ujmowania objawienia w apologetyce intelektualistycznej jest zwykle punktem wyjścia jego rozważań o objawieniu chrześcijańskim.

¹² W: *Jezus Chrystus. Historia i Tajemnica*. Lublin 1982 s. 73-96.

¹³ *Objawienie*. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2: 1949 s. 158-166; *Chrystologia w świetle historii zbawienia*. Tamże 6: 1953 s. 74-85; *Pojęcie objawienia Bożego*. W: *Dogmatyka katolicka*. Tom wstępny. Lublin 1965 s. 95-115; *Pojęcie i przekazywanie objawienia w nauce Soboru Watykańskiego II*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 14: 1967 z. 2 s. 17-32; *Stosunek Tradycji do Pisma św. w nauce Soboru Watykańskiego II*. Tamże 16: 1969 z. 2s. 5-19; *Chrystologiczna koncentracja w teologii*. Tamże 22: 1975 z. 2 s. 59-71; *Apologetyka*. Wyd. 3. Lublin 1976 w. 52-109; *Teologia fundamentalna*. Lublin 1976 s. 45-94. Przy dalszej charakterystyce twórczości naukowej ks. prof. E. Kopcia uwzględnimy jedynie te momenty, które nie są przedmiotem odrębnych studiów. Chodzi tu o rozważania dotyczące elementów personalistycznej teologii fundamentalnej w ujęciu E. Kopcia, które opracowuje ks. M. Rusecki, oraz problematykę zmartwychwstania Chrystusa będącą przedmiotem rozważań ks. K. Skawińskiego. Tak więc pełniejszy szkicowy obraz twórczości ks. E. Kopcia można będzie uzyskać łącznie z tymidwoma wyodrębnionymi artykułami.

2. Odchodząc od tradycyjnego rozumienia objawienia ks. E. Kopeć uwypukla trzy jego cechy, a mianowicie: historyczność, personalność i zbawczość. Z jednej strony oddają one współczesne rozumienie objawienia w teologii katolickiej, a z drugiej stanowią wkład w stworzenie zwartej syntezy, co na gruncie polskim stanowiło novum, gdyż jest on jednym z pierwszych teologów w Polsce ujmujących w ten sposób objawienie. Ponieważ aspekt personalistyczny objawienia jest omawiany na innym miejscu, dlatego też skoncentrujemy się na omówieniu dwóch pozostałych cech.

3. Historyczność objawienia jest jego podstawowym wymiarem. Bóg objawiał się przez historię i w historii. Ona stała się miejscem spotkania Boga z człowiekiem. Bóg objawiając się wkraczał w historię i swoje zbawcze działanie splótł z dziejami człowieka i narodu wybranego. Ona stała się kanwą objawienia. Zapewnia mu historyczny, a więc i w jakimś stopniu empiryczny kształt. Dzięki temu jest ono rzeczywistością w pewnym sensie doświadczalną. W niej i przez nią jest zagwarantowany fakt objawienia. Ten wymiar objawienia jest ważką przesłanką jego wiarogodności, bowiem nie da się ono sprowadzić do subiektywnych przeżyć człowieka religijnego (modernizm). Historyczny wymiar objawienia chrześcijańskiego, najpełniej ukazany w egzystencji Jezusa, pozwala je odróżnić od religii mitycznych, odwołujących się do rzekomych zdarzeń mających miejsce w przeszłości.

Historyczność objawienia świadczy również o tym, że realizowało się ono przez dzieła dokonywane przez Boga w określonym czasie i miejscu, a więc i o jego dynamicznym rozwoju ukierunkowanym ku Chrystusowi¹⁴.

4. Wprawdzie Autor w swych pracach nad objawieniem nie wyróżnia jego charakteru soterycznego jako odrębnej cechy, ale jest on jednak implikowany we wszystkich artykułach poświęconych temu zagadnieniu. Zbawczy charakter objawienia stanowi jego istotę. Świadczy o tym już fakt krytycznego stanowiska ks. E. Kopia do tradycyjnego pojmowania objawienia. Nie jest ono rzeczywistością porządku jedynie poznawczego, ale i zbawczego. Ten wymiar objawienia widać wyraźnie, gdy Autor omawia jego cel i formy. Celem objawienia Bożego jest zawsze wezwanie człowieka do dialogu z Bogiem, nawiązanie przyjacielskiego kontaktu, wyniesienie go na wyższy poziom bytowania, uczynienie swoim dzieckiem, czyli obdarowanie go życiem nadprzyrodzonym, boskim.

Również formy objawienia w interpretacji ks. E. Kopia świadczą o jego nadprzyrodzonym i zbawczym charakterze. Wszystkim towarzyszy

¹⁴ Historyczność objawienia i jej walor dla jego wiarogodności Autor omawia w: *Pojęcie objawienia Bożego* s. 106 nn.; *Teologia fundamentalna* s. 48-51, 53-56.

bowiem łaska Boża, która działa od wewnątrz człowieka. Ona nie tylko uzdalnia człowieka czy jego władze do właściwego rozpoznania słowa i działania Bożego, ale i równocześnie — gdy jest przyjęta — rozpoczyna zbawczy proces. Zresztą objawienie Boże, które zawsze jest darem, jest zarazem rodzajem ingerencji Boga w świat, formą przychodzenia człowiekowi indywidualnemu i zbiorowemu z pomocą nie tyle naturalną, ile nadprzyrodzoną, tzn. zbawczą¹⁵.

5. Warto jeszcze zwrócić uwagę, że ks. E. Kopec wiele uwagi poświęcił oficjalnej nauce Kościoła na temat objawienia, zwłaszcza nauce wyrażonej w dokumentach soborowych¹⁶. Jeżeli chodzi o naukę wyrażaną w licznych dokumentach, począwszy od Soboru Trydenckiego do Soboru Watykańskiego II, to Autor wykazuje — wbrew wielu wcześniejszym interpretacjom — że zawsze zawarty był w niej aspekt osobowego i zbawczego podejścia do objawienia chrześcijańskiego, chociaż nie zawsze w sposób wyraźny, co wiązało się z historycznymi uwarunkowaniami wykładni Kościoła w tym względzie. Jednakże największy wkład do problematyki objawienia wniósł Sobór Watykański II w konstytucji *Dei verbum*. Autor widzi w tym dwojaką współzależność: z jednej strony sobór pozostaje w nurcie współczesnej teologii, która przygotowała grunt nauce soborowej, a z drugiej dostrzega jej stymulujący wpływ na rozwój teologii objawienia.

Drugim głównym sektorem zainteresowań naukowych ks. E. Kopia jest zagadnienie cudu. Oczywiście łączy się ono bardzo ściśle z objawieniem Bożym, bowiem w klasycznej teologii fundamentalnej, którą reprezentuje ks. E. Kopec, cud jest podstawowym motywem wiarogodności objawienia. Na tym polu wkład Profesora wyraża się w ujmowaniu cudu w kategoriach znaku religijnego, jego osobowym charakterze oraz religijnym i naukowym rozpoznaniu¹⁷.

Ksiądz E. Kopec nalega na ujmowanie cudu w kategoriach znaku Bożego, który realizuje ekonomię zbawienia i oznajmia człowiekowi zbawczą wolę. Rozróżniając znak w znaczeniu obiektywnym, subiektywnym i teleologicznym opowiada się za jego teleologicznym ujmowaniem. Stąd znak dla Niego to nie tyle rzecz, ile akt osoby, która przez rzeczywistość zjawiskową chce nawiązać kontakt z inną osobą i przekazać jej określone treści. Cud pojęty jako znak pełni funkcję komunikatywną i informa-

¹⁵ *Apologetyka*, wyd. 4 s. 60 n.; *Teologia fundamentalna* s. 57, 60, 82.

¹⁶ *Objawienie* s. 158-166; *Pojęcie objawienia Bożego* s. 94-104; *Pojęcie i przekazywanie objawienia w nauce Soboru Watykańskiego II* s. 17-32; *Stosunek Tradycji do Pisma św. w nauce Soboru Watykańskiego II* s. 5-19.

¹⁷ *Problematyka cudu w apologetyce współczesnej* s. 267-283; *Problematyka rozpoznania cudu*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 13: 1966 z. 2 s. 5-22; *Walor motywacyjny cudów*. Tamże 19: 1972 z. 2s. 99-110; *Teologia fundamentalna* s. 68-94.

tywną¹⁸. Cud jako znak odznacza się niezwykłością empiryczną, transcendencją fizyczną i kontekstem religijnym¹⁹. Pierwszy element pozwala łatwo dostrzec zdarzenie niezwykle i budzi zainteresowanie nim. Drugi pozwala stwierdzić, że ma ono przyczynę transcendentną, nie da się wyjaśnić żadną przyczyną naturalną. Autor utrzymuje przy tym, że transcendencja fizyczna faktów cudownych nie musi być bezwzględna, wystarczy transcendencja względna. Trzeci element tzn. kontekst religijny, wskazuje na charakter religijny tego zjawiska i pozwala odkryć jego sens. Kontekst ten nie może mieć cech negatywnych czy świeckich i obojętnych, bowiem dyskwalifikują one fakt niezwykle jako cudowny. Dzięki charakterowi religijnemu, cud jest skierowany zawsze do człowieka religijnego, który jest właściwym podmiotem jego rozpoznania. Oczywiście powinien on odznaczać się odpowiednimi dyspozycjami religijno-moralnymi, a nawet intelektualnymi. W religijnym rozpoznaniu cudu chodzi głównie o uchwycenie treści faktu cudownego²⁰.

Element empiryczny faktu cudownego stwierdzany i ustalany przez nauki historyczne, przyrodnicze i filozoficzne, a także jego transcendencja zapewniają mu obiektywność. Dzięki temu ustalanie jego treści i funkcji, jakie pełni przez teologię i apologetykę, jest wiarogodne. Na marginesie należy wspomnieć, że Autor bardzo wyraźnie mówi o kompetencjach poszczególnych nauk w procesie naukowego rozpoznania cudu. Chociaż nie lekceważy rozpoznania naukowego cudu i podkreśla jego konieczność, to jednak na pierwszym miejscu stawia rozpoznanie religijne, co wynika z natury cudu jako znaku Bożego o charakterze zbawczym. Tworzy on organiczną całość z objawieniem Bożym, a zwłaszcza z Jezusem Chrystusem, w łączności z którym pełni funkcję motywacyjną.

Zagadnienie zmartwychwstania Chrystusa, które stanowi pierwszorzędnny przedmiot zainteresowań teologiczno-fundamentalnych ks. E. Kopcia (poświęcił mu aż 11 publikacji)²¹, omawia w odrębnym artykule ks. K. Skawiński.

¹⁸ *Walor motywacyjny cudów* s. 101.

¹⁹ *Problematyka rozpoznania cudu* s. 7; *Teologia fundamentalna* s. 73 n.

²⁰ *Problematyka rozpoznania cudu* s. 7; *Teologia fundamentalna* s. 78-84.

²¹ Obok przytoczonych w przyp. 2 prac z tego zakresu wymienić należy: *Wielkanocne świadectwo*. „Tygodnik Powszechny” 13:1959 nr 13 (531); *Świadectwo Wielkiej Nocy*. Tamże 15: 1961 nr 14 (636); *Nowe próby interpretacji orędzia paschalnego*. „Ateneum Kapłańskie” 64: 1972 z. 1-2 s. 101- 11; *Historiozbawczy charakter zmartwychwstania Chrystusa*. 24: 1977 z. 4 s. 107-118; *Wydarzeniowy i misteryjny aspekt zmartwychwstania Chrystusa*. W: *Teologia nauką o Bogu. Kongres Teologów polskich*. Kraków 1976 s. 225-228; *Chrystofanie jako znaki zmartwychwstania Chrystusa*. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 25: 1978 z. 2 s. 21-29; *Zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa jako realny fakt i wydarzenie zbawcze*. W: *Jezus Chrystus. Historia i Tajemnica*. Lublin 1982 s. 246-277; *Chrystofania w teologii*. W: *Encyklopedia Katolicka* T. 3. Lublin 1979 kol. 302 n.

Z innych opublikowanych pozycji ks. Kopia należy wymienić: *Poglądy apologetów starochrześcijańskich na poznanie Boga*²², *Co to jest religia?*²³, *Kościół a religie niechrześcijańskie*²⁴. Wskazują one na jego szerokie zainteresowania.

III. WYKAZ PRAC NAUKOWYCH KS. PROF. DR. HAB. EDWARDA KOPCIA²⁵

1. *Wydane książki*

1. Apologetyka. Lublin 1961; wyd. 4. Lublin 1974.
2. Teologia fundamentalna. Lublin 1976. Rec.: Turian. Dialog ekumeniczny — Niedokończona odnowa apologetyki (na marginesie książki E. Kopia „Teologia fundamentalna”. Lublin 1976.) „Więź” 1977 nr 1 s. 13-15; tenże. Zdaniem laika. Tamże 1977 nr 2 s. 24-26.
3. Chrystocentryzm w teologii. Pod red. E. Kopia. Lublin 1977.
4. Studia Teologiczne. Pod red. ks. E. Kopia i ks. M. Ruseckiego. T. 2. Lublin 1979.
5. Jezus Chrystus. Historia i Tajemnica. Pod red. ks. W. Granata i ks. E. Kopia. Lublin 1982.

2. *Rozprawy i artykuły naukowe*

1. Objawienie. „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 2: 1949 s. 158-166.
2. Ile lat liczy manuskrypt z pustyni judzkiej. Tamże 4: 1951 s. 373-376.
3. Koran a Biblia. Tamże 5: 1952 s. 263-272.
4. Chrystologia w świetle historii zbawienia. Tamże 6: 1953 s. 74-85.
5. Chrystus w Koranie. Tamże 8: 1955 s. 15-24.
6. Poglądy apologetów starochrześcijańskich na poznanie Boga. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 4: 1957 s. 97-122.
7. Co to jest religia? „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2: 1958 s. 73-85.
8. Apologia zmartwychwstania Chrystusa w pierwotnej kerygmie apostołskiej. „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 6: 1959 z. 3 s. 57-75.
9. Wielkanocne świadectwo. „Tygodnik Powszechny” 13: 1959 nr 13 (531).

²² „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 4: 1957 s. 97-122.

²³ „Zeszyty Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2: 1958 s. 73-85.

²⁴ Tamże 10: 1966 nr 4 s. 31-38.

²⁵ Opracował ks. M. Rusecki.

2. Odchodząc od tradycyjnego rozumienia objawienia ks. E. Kopeć uwypukla trzy jego cechy, a mianowicie: historyczność, personalność i zbawczość. Z jednej strony oddają one współczesne rozumienie objawienia w teologii katolickiej, a z drugiej stanowią wkład w stworzenie zwartej syntezy, co na gruncie polskim stanowiło novum, gdyż jest on jednym z pierwszych teologów w Polsce ujmujących w ten sposób objawienie. Ponieważ aspekt personalistyczny objawienia jest omawiany na innym miejscu, dlatego też skoncentrujemy się na omówieniu dwóch pozostałych cech.

3. Historyczność objawienia jest jego podstawowym wymiarem. Bóg objawiał się przez historię i w historii. Ona stała się miejscem spotkania Boga z człowiekiem. Bóg objawiając się wkraczał w historię i swoje zbawcze działanie splótł z dziejami człowieka i narodu wybranego. Ona stała się kanwą objawienia. Zapewnia mu historyczny, a więc i w jakimś stopniu empiryczny kształt. Dzięki temu jest ono rzeczywistością w pewnym sensie doświadczalną. W niej i przez nią jest zagwarantowany fakt objawienia. Ten wymiar objawienia jest ważką przesłanką jego wiarogodności, bowiem nie da się ono sprowadzić do subiektywnych przeżyć człowieka religijnego (modernizm). Historyczny wymiar objawienia chrześcijańskiego, najpełniej ukazany w egzystencji Jezusa, pozwala je odróżnić od religii mitycznych, odwołujących się do rzekomych zdarzeń mających miejsce w przeszłości.

Historyczność objawienia świadczy również o tym, że realizowało się ono przez dzieła dokonywane przez Boga w określonym czasie i miejscu, a więc i o jego dynamicznym rozwoju ukierunkowanym ku Chrystusowi¹⁴.

4. Wprawdzie Autor w swych pracach nad objawieniem nie wyróżnia jego charakteru soterycznego jako odrębnej cechy, ale jest on jednak implikowany we wszystkich artykułach poświęconych temu zagadnieniu. Zbawczy charakter objawienia stanowi jego istotę. Świadczy o tym już fakt krytycznego stanowiska ks. E. Kopia do tradycyjnego pojmowania objawienia. Nie jest ono rzeczywistością porządku jedynie poznawczego, ale i zbawczego. Ten wymiar objawienia widać wyraźnie, gdy Autor omawia jego cel i formy. Celem objawienia Bożego jest zawsze wezwanie człowieka do dialogu z Bogiem, nawiązanie przyjacielskiego kontaktu, wyniesienie go na wyższy poziom bytowania, uczynienie swoim dzieckiem, czyli obdarowanie go życiem nadprzyrodzonym, boskim.

Również formy objawienia w interpretacji ks. E. Kopia świadczą o jego nadprzyrodzonym i zbawczym charakterze. Wszystkim towarzyszy

¹⁴ Historyczność objawienia i jej walor dla jego wiarogodności Autor omawia w: *Pojęcie objawienia Bożego* s. 106 nn.; *Teologia fundamentalna* s. 48-51, 53-56.

33. Osobowy przedmiot wiary chrześcijańskiej. W: Tajemnica człowieka. Wokół osoby i myśli ks. W. Granata. Lublin 1984 s. 201-219 (współautor M. Nalepa).

3. Hasła encyklopedyczne

1. Cud w teologii. W: Encyklopedia katolicka. T. 3. Lublin kol. 652-657.
2. Chrystofania w teologii. W: Tamże kol. 302 n.
3. Chrześcijaństwo. I. Geneza. W: Tamże kol. 398 n.
4. H. Dieckmann. W: Tamże kol. 1315 n.

Ponadto ks. E. Kopeć opublikował kilkanaście recenzji prac naukowych i artykułów popularnych.

IV. PRACE NAUKOWE NAPISANE POD KIERUNKIEM KS. PROF. E. KOPCIA ORAZ RECENZJE HABILITACYJNE I PROFESORSKIE

Prace magisterskie

Ks. Henryk Zieliński, ks. Edmund Flemming, ks. Józef Kras, ks. Zygmunt Szafran, ks. Henryk Tukay, ks. Marian Rusecki, ks. Stanisław Grzesiuk, ks. Ireneusz Wrzesiński, ks. Marian Kosior, ks. Mieczysław Turek, ks. Tadeusz Dul, ks. Konrad Kołodziej, ks. Ryszard Lis, ks. Ludwik Madej, ks. Piotr Czerniak, ks. Jan Flis, ks. Jan Strep, ks. Zygmunt Łukasz, ks. Grzegorz Pruszkowski, ks. Andrzej Wójcik, ks. Andrzej Skarzyński, ks. Jan Henne, ks. Stanisław Janeczek, ks. Janusz Lipski, ks. Bogumił Leszcz, ks. Edward Łatka, ks. Józef Srogosz, ks. Henryk Wysocki, ks. Stanisław Portasiński, ks. Jan Perszon, ks. Jan Rogowski, ks. Józef Chruściel.

Prace licencjackie

1. Ks. Tadeusz Czyż. Znaczenie personalistycznej koncepcji aktu wiary Jean Mouroux dla apologetyki współczesnej.
2. Ks. Czesław Holecki. Prymat papieża w Kościele na tle eklezjologii św. Augustyna.
3. Ks. Czesław Gruszka. Krytyka religii według Ludwika Feuerbacha.
4. Ks. Czesław Teklak. Personalistyczna koncepcja wiary G. Marcela i jej wartość dla apologetyki.
5. Ks. Bolesław Gielata. Problem istoty religii we współczesnej polskiej literaturze religioznawczej.

6. Ks. Benon Schirmer. Metoda synkretyczna w apologetyce Hermanna Schella.
7. Ks. Teodor Lenkiewicz. Istotne elementy aktu religijnego według ks. Franciszka Sawickiego.
8. Ks. Zygmunt Pawłowicz. Nauka Koranu o szatanie i jej geneza.
9. Ks. Paweł Socha. Idea nowego objawienia w gminie qumrańskiej.
10. Ks. Tadeusz Miksa. Koncepcja apologetyki „znaku” E. Masure’a.
11. Ks. Stefan Januszkiewicz. Wiarogodność chrześcijaństwa w apologetycznych pismach Emila Bougaud.
12. Ks. Jan Chmist. Apostolska tradycja o zmartwychwstaniu Chrystusa w świetle badań Lucien Cerfaux.
13. Ks. Henryk Chylewski. Idea historii zbawienia jako podstawa chrystologii Nowego Testamentu w interpretacji Oscara Culmanna.
14. Ks. Stanisław Grzechowiak. Apologetyka intelektualistyczna w ujęciu Ambrożego Gardeila.
15. Ks. Antoni Strycharz. Apologetyka integralna Ambrożego de Poulpiquet’a.
16. Ks. Henryk Hallada. Poglądy A. Dupont-Sommera o Jezusie przedchrześcijańskim w świetle źródeł qumrańskich.
17. Ks. Jan Lasek. Teoria apologetyki totalnej w ujęciu Wincentego Kwiatkowskiego.
18. Ks. Rudolf Zielasko. Personalistyczna koncepcja wiary według Romano Guardiniego.
19. Ks. Marian Nalepa. Wiara międzyosobowa jako forma poznania w ujęciu Augusta Brunnera.
20. Ks. Władysław Pomarański. Koncepcja świadectwa chrześcijańskiego u Jean Guitton.
21. Ks. Ksawery Sokołowski. Problematyka cudu na Soborze Watykańskim I.
22. Ks. Józef Śliwka. Istota poznania religijnego u Leona Ollé-Laprune’a.
23. Ks. Józef Meisel. Personalistyczna koncepcja objawienia nadprzyrodzonego u Romano Guardiniego.
24. Ks. Józef Kras. Nauka Ks. Stanisława Sokołowskiego o prymacie na tle jego eklezjologii.
25. Ks. Hubert Pilorz. Problematyka cudu jako znaku w pismach Eugene Masure’a.
26. Ks. Kazimierz Wawrzyczek. Problematyka argumentu z pism w apologetyce współczesnej.
27. Ks. Czesław Matyjas. Problematyka cudu jako znaku religijnego w pismach Jean Mouroux.
28. Ks. Jan Majder. Nauka II Soboru Watykańskiego o wzajemnym stosunku Tradycji i Pisma św.
29. Ks. Edward Łomnicki. Problematyka pogrzebania Jezusa we współczesnej literaturze apologetycznej.
30. Ks. Jan Barcik. Geneza religii według współczesnych religioznawców marksistowskich.
31. Ks. Eberhardt Martzall. Rola mitu w objawieniu Nowego Testamentu w świetle współczesnej literatury katolickiej.
32. Ks. Edward Janikowski. Geneza chrześcijaństwa według R. Wipperera.
33. Ks. Marian Rusecki. Elementy apologetyki personalistycznej u Jean Mouroux.
34. Ks. Ryszard Tujak. Pogląd Pierre Rousselot na zagadnienie motywów wiarogodności w apologetyce.

35. Ks. Tadeusz Kotlenga. Religijne poznanie Boga według ks. Franciszka Sawickiego.
36. Ks. Ireneusz Wrześniński. Współczesne badania porównawcze nad mesjanizmem w qumranizmie i chrześcijaństwie.
37. Edward Lipczyński. Badania X. Léon-Dufoura nad orędziem paschalnym i ich znaczenie dla apologetyki.
38. Ks. Jan Flis. Problematyka wniebowstąpienia Chrystusa w apologetyce współczesnej.
39. Ks. Andrzej Nowicki. Formy objawienia nadprzyrodzonego według René Latourelle'a.
40. Ks. Kazimierz Skawiński. Historiozbawczy aspekt zmartwychwstania Chrystusa w ujęciu B. Rigaux.
41. Ks. Jan Rzepiela. Mitologiczna interpretacja ewangelii w ujęciu Andrzeja Niemojewskiego.
42. Ks. Zygmunt Falczyński. Integralny charakter wiary chrześcijańskiej w ujęciu Józefa Ratzingera.
43. Ks. Franciszek Solarz. Oryginalność chrześcijaństwa w ujęciu ks. Szczepana Szydelskiego.
44. Ks. K. Tuszyński. Agnostycyzm historyczny Rudolfa Bultmanna w krytyce współczesnej literatury teologicznej w Polsce.
45. Ks. Wojciech Szukalski. Koncepcja objawienia nadprzyrodzonego w ujęciu Heinricha Friesa.
46. Ks. Marek Kowalik. Pojęcie i kryteria objawienia nadprzyrodzonego w polskiej literaturze teologicznej XX w.

Rozprawy doktorskie

1. Ks. Bernard Piepiórka. Koncepcja Maurice Goguela o psychologicznym charakterze wiary w zmartwychwstanie Chrystusa w świetle źródeł. Lublin 1961 ss. XVIII + 218. Ze względu na długie nie zatwierdzenie przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego habilitacji ks. E. Kopcia, formalnym promotorem tej pracy był doc. dr F. Gryglewicz.
2. Ks. Tadeusz Czyż. Personalistyczna koncepcja cudu w apologetyce współczesnej. Lublin 1962 ss. XVI + 164. Z tego samego względu pracę firmował ks. doc. dr W. Granat.
3. Bolesław Gielata OFM. Geneza pojęć religijnych u Ketów. Lublin 1965 ss. XIV+272. Pracę firmował ks. doc. dr W. Granat.
4. Czesław Teklak OFM. Geneza chrześcijaństwa w świetle poglądów współczesnych religioznawców marksistowskich. Lublin 1965. ss. XVII+209.
5. Ks. Romuald Łukaszyk. Uzasadnienie struktury władzy w Kościele w świetle badań nad Tradycją w teologii współczesnej. Lublin 1966 ss. XXI+239.
6. Ks. Stefan Januszewicz. Struktura najwyższej władzy Kościoła w koncyliarystyczno-bazylijskich traktatach mistrzów Uniwersytetu Krakowskiego. Lublin 1966 ss. VII+147.
7. Ks. Stanisław Grzechowiak. Problematyka wiarogodności we współczesnej apologetyce. Lublin 1967 ss. XII+233.
8. Marian Nalepa CSSR. Zagadnienie struktury aktu wiary chrześcijańskiej w świetle poglądów Augusta Brunnera. Lublin 1967 ss. XVI+165.

9. Ks. Paweł Socha. Istota Tradycji według konstytucji dogmatycznej „Dei verbum” w świetle współczesnej teologii. Lublin 1969 ss. XXXIV+238.
10. Eberhard Martzall OFM. Historiozbawcza koncepcja objawienia nadprzyrodzonego Jana Ewangelisty Kuhna. Lublin 1972 ss. XVI+221.
11. Ks. Marian Rusecki. Współczesne badania nad teorią apologetyki. Lublin 1974 ss. XX+288.
12. Ks. Edward Łomnicki. Kryteria wiarogodności chrześcijaństwa w ujęciu apologetów starochrześcijańskich. Lublin 1977 ss. XV+187.
13. Ks. Kazimierz Skawiński. Pojęcie zmartwychwstania w literaturze XX wieku. Lublin 1979 ss. XXXV+317.
14. Ks. Tadeusz Dola. Rozwój interpretacji formuły „zmartwychwstał dnia trzeciego” w teologii XX wieku. Lublin 1982 ss. XXII+235.

W trakcie opracowywania jest jeszcze pięć rozpraw doktorskich pisanych pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. E. Kopcia.

Recenzje habilitacyjne

1. Stanisław Nagy SCJ. Dorobek naukowy i rozprawa habilitacyjna „Via notarum” we współczesnej eklezjologii apologetycznej. Lublin 1968.
2. Ks. Eugeniusz Tomaszewski. Dorobek naukowy i rozprawa „Geneza tytułu Kyrios w najstarszych listach Pawłowych.” Warszawa 1969.
3. Ks. Tadeusz Gogolewski. System apologetyczny J. S. Dreyera w świetle współczesnej problematyki metodologicznej. Warszawa 1970.
4. Ks. Romuald Łukaszuk. Dorobek naukowy. Lublin 1975.
5. Ks. Adam Kubiś. Dorobek naukowy i rozprawa habilitacyjna „Kościół jako sakrament na II Soborze Watykańskim. Studium rozwoju doktryny”. Kraków 1978.
6. Henryk Zimoń SVD. Dorobek naukowy i rozprawa habilitacyjna „Wilhelma Schmidta teoria monoteizmu pierwotnego i jej krytyka w wiedeńskiej szkole etnograficznej. Lublin 1983.
7. Ks. Marian Rusecki. Dorobek naukowy i rozprawa habilitacyjna „Funkcja motywacyjna cudu w teologii XX wieku”. Lublin 1984.

Recenzje profesorskie do unadzwyczajnienia

1. Ks. Czesław Bartnik
2. Teofil Chodździło SVD
3. Ks. Józef Myśków
4. Stanisław Nagy SCJ

PROF. EDWARD KOPEĆ — SEIN LEBEN UND SEIN
WISSENSCHAFTLICH-DIDAKTISCHES WIRKEN

Zusammenfassung

Edward Kopeć wurde am 22 V 1918 in Passaic (USA) geboren. Das Priesterseminar absolvierte er in Lwów. 1942 wurde er zum Priester geweiht. Bis 1948 arbeitete er in der Seelsorge in Poznań. Den Grad eines Doktors der Theologie erlangte er 1950 an der Theologischen Fakultät der Jagiellonenuniversität in Kraków. Danach lehrte er Fundamentaltheologie in den Priester-seminaren in Kraków, Nysa und Wrocław. Seit 1956 ist er an der Theologischen Fakultät der Katholischen Universität in Lublin fest angestellt, wo er dasselbe Fach lehrte.

In den 27 Jahren seiner Arbeit dort bildete er 14 Doktoren, 46 Lizentiaten und 32 Magister heran. Er veröffentlichte über 50 gedruckte Titel, darunter ein Universitätslehrbuch für *Apologetik* (4.Aufl.) und eine *Fundamentaltheologie*; er war Herausgeber einiger Sammelwerke und publizierte über 30 wissenschaftliche Abhandlungen und Artikel. Die wissenschaftliche Arbeit von E. Kopeć konzentriert sich vor allem um den Begriff der Auferstehung Christi, die Theorie der Begründung in der Fundamentaltheologie, die Problematik der Wunder und Offenbarungen sowie die Geschichtlichkeit des Jesus von Nazaret. Er übte auch eine Reihe von administrativen Funktionen an der Katholischen Universität Lublin aus.